

Intervjun med f.d. lagmannen Mikael Mellqvist

Var är du född? Var bodde du som liten? Var kommer du ifrån?

Jag är född och uppvuxen i Nyköping, residensstad i Södermanland i en familj helt utan akademiska traditioner – men en lycklig och harmonisk familj. Men nuförtiden säger jag nog att jag ”kommer från” Stockholm där jag bott, studerat och arbetat mer än 30 år. Numera sedan drygt 15 år tillbaka bosatt i Visby.

Vad hade du för mål och drömmar när du var liten?

Som liten hade jag drömmar, många drömmar och var nog i vissa avseenden just en liten drömmare. Men drömmarna var sällan konkretiserade. Ofta handlade det dock om att göra något som väckte uppmärksamhet och gjorde mig till hjälte. I drömmarna var jag rockstjärna, konstnärsgeni eller stor uppfinnare, annars räddade jag livet på hundratals människor i sjönöd etc. Man jag hade inte några egentliga mål i samband med drömmandet. Mina föräldrar har sagt att jag som liten ville bli lokförare. Och så blev det ju inte.

När och varför började du studera juridik?

Sensommaren 1975 blev jag upp över öronen förälskad i en tjej från Stockholm. Jag stod i begrepp att flytta till Östersund och läsa sociologi. Nu var goda råd dyra. Hur skulle jag snabbt kunna omdirigera flyttlasset till Stockholm? Juridiken blev räddningen. Det krävdes inte som nu någon ansökan och antagning långt i förväg. Jag tog en torsdag tåget från Nyköping till Stockholm, letade mig ut till Frescati och skrev in mig på Juridicum. Kommande tisdag började undervisningen på Odengatan i Stockholm. Under helgen däremellan såg jag till att bli sambo i en etta på Söder.

Är juridiken något du alltid önskat att få arbeta med?

Juridik finns under gymnasieåren med någonstans långt ute i periferin.

Vad hade du, som juriststudent, för målbild? Vad ville du arbeta med i framtiden?

Under de inledande åren av juridikstudier var jag skrämmande omedveten om vart det hela skulle kunna bära därhän. Jag hade nog t.ex. läst juridik i två-tre år innan jag hörde talas om att det fanns något som hette tingsmeritering och som kunde vara av vikt för en yrkeskarriär. Men – jag gillade studierna!

Vad gör rollen som jurist med personen bakom utbildningen och yrket?

Rollen som jurist har givetvis påverkat mig som person. De första åren var det oerhört viktigt att på skilda sätt skapa sig en identitet som jurist. När sedan den identiteten väl skapats har jag nog successivt fjärrmat mig från den. Det har å ena sidan att göra med insikten om juridikens begränsningar och å andra sidan insikten om att den metodologiska juridiska argumentationen finns överallt. Det kan låta paradoxalt, men jag vill mena att man är en bättre jurist om man inte är så mycket jurist. Eller annorlunda uttryckt: goda juridiska färdigheter måste förenas med en öppenhet och vidsynthet för andra perspektiv för att bli riktigt värdefulla.

Är det något speciellt, som du arbetat med, under din tid som verksam jurist som du har haft särskilt mycket glädje av eller som du skulle vilja rekommendera kommande jurister att göra? T.ex. notarietjänstgöring eller liknande.

Jag har gått den traditionella – och för Sverige unika – domarbanan, dvs. tingsrätt, hovrätt, tingsrätt, departement, hovrätt, tingsrätt. Den enda avvikelserna är att jag under ett antal undervisat i Stockholm och Uppsala (process- resp. civilrätt). För mig är det nog den mixen som varit till stor nytta och glädje. Mina juridikstudier var rent teoretiska, så gott som inga praktiska inslag förekom på den tiden. Så för mig

var nog tingsmeriteringen ett nödvändigt inslag. En otroligt lärorik och också rolig tid. Innan dess avslutade jag mina studier med att läsa en kurs i europaprocess för professor Jacob W F Sundberg och därefter skriva min examensuppsats i allmän rättslära för honom. Jag ingick i ett löst sammansatt gäng av vänsterflummare som fick idén att det kunde vara givande att lära sig mer om mänskliga rättigheter. Väl på Jacobs kurs konfronterades vi med personer som inte riktigt hade samma grundinställning till de större livsfrågorna. Det var givande i sig! Men framför allt; från att i lärares ögon ha varit en anonym student gick man till att bli en egen individ värd att ta på allvar. Det gjorde att jag växte och stärkte mitt självförtroende. Under den tiden fick jag också genom Jacobs förmedling se mina första skrivelser i tryck; en uppsats om statens skadeståndsansvar ingående i en antologi som jag skrev tillsammans med (sedermera) advokaten Bertil Malmlof.

Av allt du har arbetat med, vad har varit mest intressant och givande? Och varför?

Om jag tvingas att sätta mig själv i ett fack och utnämna ett speciellt rättsområde som mitt blir det processrätt. Men insolvensrätten har nu under flera årtionden profilerat mig. Det var en tillfällighet, så-tillvida att jag som nyanställd på Justitiedepartementet råkade få först skuldsaneringslagen, sedan lagen om företagsrekonstruktion, på mitt bord tillsammans med ett antal småärenden rörande konkurslagen. Och på den vägen är det.

Vad är det för krafter som har gjort dig så framgångsrik som jurist?

Är jag en framgångsrik jurist? Jo, så är det nog. Och hur kunde det bli så? I grunden tror jag att intresset för samhällsfrågor är det mest väsentliga. Sedan krävs att man gillar och orkar att ta sig igenom ett stort textmaterial och ur detta snabbt kunna vaska fram det viktiga. Och att (våga) komma till ett bestämt resultat! Man måste tycka om att läsa och tycka om att skriva. En utvecklad förmåga att tänka ur olika perspektiv är också till stor nytta.

Om du fick ge ett tips till både juriststudenter och verksamma jurister – vad hade du gett för tips då?

Läs bra skönlitteratur! Det är nyckeln till all framgång här i livet.

En sista fråga – varför har du valt de artiklar som du har valt, som publicerats i detta temanummer?

Aningen slumpartat men syftet är att få en bra mix av ämnen. Jag har ju också skrivit mycket som inte rör insolvensrätt. Men dessa alster får inte vara med här. Att vara lagman vid en liten tingsrätt är kanske den mest spännande uppgiften man kan få som jurist och domare. Det är verkligen att vara nära en levande vardag och få använda sina juridiska kunskaper i och på denna vardag. Man är med där det händer och när det händer. Paragraferna får liv! Det är också frågan om att man ges en mycket stor frihet, givetvis under ansvar. Men denna frihet gör det möjligt att forma hela tillvaron på önskvärt sätt. I mitt fall – med 15 år som lagman – blev det av olika skäl kanske lite för mycket jobb. Att öka attraktionskraften hos domaryrket borde vara en prioriterad uppgift för staten. Men av detta synes inget.

Forum för information och debatt måste finnas. Insolvensrättslig tidskrift fyller en viktig funktion. Genom att ta del av vad som sålunda publiceras håller man sig alert, aktuell och kunnig i olika frågor. Tyvärr är verksamma jurister alltför dåliga på att förkovra och utveckla sig. Det är ytterst få som regelmässigt håller koll på vad som publiceras i våra viktigaste juridiska tidskrifter (som trots allt – inklusive Insolvensrättslig tidskrift, så klart – ändå inte är mer än kanske halvdussin).